

development. At the same time, the financial markets of seven CEE countries (Albania, Bulgaria, Croatia, the Czech Republic, Hungary, Poland, and Romania) are still considered by international organizations as the emerging markets [1]. Given this as well as the differences between CEE countries in terms of debt security level, indebtedness and solvency, the nature and scale of the mentioned global challenges manifestation in each country of the region can be significantly differentiated.

References:

1. Bulatova O., Chentukov Y., Marena T., Shabelnyk T. (2020), The impact of global financial transformations on the economic security of Central and Eastern European countries, "Public and Municipal Finance", Vol. 9, No. 1.
2. Manzoichi S. (1997), External Finance and Foreign Debt in Central and Eastern European Countries, IMF Working Paper, IMF.
3. Marena T. (2020), Poland's Financial Sector Development in Terms of Global Financial Transformations, "[Research Papers in Economics and Finance](#)", Poznań University of Economics and Business, Issue 3.
4. Redo M. (2018), Comparison of external exposure of Central and Eastern-European states as a factor threatening financial security of their economies, "[Historia i Polityka](#)", Vol. 24.

УДК 334.012.82

Чентуков Ю.І.

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

Беззубченко О.А.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

НОВІ ВИМІРИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Після початку пандемії коронавірусної інфекції COVID-19 спровокований цією подією економічний спад все ще значно впливає на економіку та соціальну сферу країн світу. Жодна країна не змогла уникнути негативних наслідків, однак, як зазначається в новому випуску Доповіді про глобальну конкурентоспроможність, підготовлену Світовим економічним форумом, країни з розвинутою цифровою економікою та цифровими навичками мешканців, потужною системою соціального захисту та попереднім досвідом боротьби з епідеміями краще справляються з наслідками пандемії для своєї економіки та громадян.

У міру поживлення глобальної економіки країни з'являються можливості виходити за рамки поточного антикризового порядку денного і фокусуватися не тільки на відновленні докризових темпів економічного зростання. Спеціальний випуск Доповіді про глобальну конкурентоспроможність 2020: Країни на шляху відновлення економіки,

опублікований Всесвітнім економічним форумом на початку 2021 року, вказує шлях до цих можливостей [1]

У спеціальному випуску викладено пріоритети посткризового відновлення та подальшого прискорення економічного зростання, дано оцінки факторів ефективності боротьби з пандемією та аналіз того, які країни краще за інших підготовлені до трансформації в економічні системи, що гармонійно поєднують цілі «продуктивності», «людини та її потреб» та «планети». Загалом визначено 11 пріоритетів економічної трансформації необхідних для відновлення економіки, яка стане більш продуктивною, стійкою і інклюзивною, пріоритети згруповано у чотири широкі напрями дій: відродження і перетворення сприятливого середовища; відродження і перетворення людського капіталу; відродження і перетворення ринків; відродження і перетворення інноваційної екосистеми [2]

Цей аналіз дозволив встановити, що, хоча жодна країна не готова до відновлення та економічних перетворень на всі сто відсотків, деякі країни перебувають у більш вигідному становищі. За оцінками, наведеними в доповіді, 10-відсоткове підвищення показників готовності може призвести до збільшення ВВП цих 37 країн, разом узятих на 300 млрд доларів США. Однак ці пріоритетні напрями слід розглядати з погляду їхнього потенційного внеску у прискорення економічного зростання, досягнення інклюзивності та стійкості.

Узагальнена оцінка стартових позицій країн становить оцінюється в 100 максимально можливих балів оцінено 37 країн, до яких Україна не потрапила. Кращі результати мають країни G-7 (США, Канада, Великобританія, Франція, Німеччина, Італія, Японія) та Китай.

Країни з надійними системами соціальної підтримки в період кризи, такі як Данія, Фінляндія, Норвегія, Австрія, Люксембург та Швейцарія були добре підготовлені до надання необхідної допомоги тим, хто не зміг продовжити роботу. Аналогічно, країни з розвиненим фінансовим сектором, такі як Фінляндія, США, ОАЕ та Сінгапур змогли з більшою легкістю забезпечити надання позикових коштів малому та середньому бізнесу та запобігти масовим банкрутствам [1].

Країни, які змогли успішно спланувати та скоординувати дії у сфері охорони здоров'я, податкової та соціальної політики, досягли порівняно великих успіхів у пом'якшенні наслідків кризи. Серед них Сінгапур, Швейцарія, Люксембург, Австрія та ОАЕ. Окремі приклади свідчать про те, що країни, які раніше вже стикалися з епідемією (такою як SARS - атипова пневмонія), мали більш досконалі плани дій на випадок подібної кризи, протоколи лікування та технологічні системи (наприклад, Республіка Корея, Сінгапур) і змогли стримувати епідемію успішніше, ніж інші країни [1].

У країнах з розвинутою економікою лідери бізнесу стали свідками посилення монополізму, помітного зниження конкуренції у сфері послуг, скорочення співпраці між компаніями та зниження доступності кваліфікованих працівників на ринку праці у міру того, як прискорювався перехід до дистанційної роботи з використанням цифрових технологій. Позитивним моментом, на думку вищого менеджменту компаній, стала активна реакція урядів на зміни, велика згуртованість колективів усередині компаній та підвищення доступності венчурного капіталу.

У країнах з ринковою економікою, що формується, і країнах, що розвиваються, керівники відзначили зростання витрат бізнесу, пов'язаних зі злочинністю і насильством, зниження рівня незалежності судової системи, подальше зниження конкуренції і зростання монополізму, а також зниження довіри до політичних лідерів. Вони також позитивно

поставилися до антикризових заходів уряду, відзначили активнішу співпрацю в колективах усередині компаній та зростання доступності венчурного капіталу. Вони також відзначили зростання можливостей для залучення талановитих фахівців, ймовірно, за рахунок прискореного проникнення цифрових технологій на ринку праці.

Таким чином, до ключових висновків можна віднести:

Інвестиції в цифрову інфраструктуру: Перехід до «якісно зеленої» та інклюзивної економіки повинен підкріплюватися значними інвестиціями в інфраструктуру, включаючи розширення телекомунікаційної інфраструктури. В даний час найкраще до цього підготовлені Данія, Нідерланди, Фінляндія та Естонія.

Екологічна економіка: Екологізація економіки потребуватиме модернізації енергетичної інфраструктури, транспортних мереж та зобов'язань як державного, так і приватного секторів щодо розширення та дотримання багатосторонніх угод у галузі охорони навколишнього середовища. Данія, Естонія, Фінляндія та Нідерланди найкраще підготовлені до проведення економічних перетворень через інфраструктуру. До найменш підготовлених країн належать Індонезія, Туреччина та ПАР.

Довгострокові інвестиції: Підвищення мотивації до спрямування фінансових ресурсів на довгострокові інвестиції у реальний сектор економіки може сприяти досягненню стабільності та інклюзивності. Фінляндія, Швеція, Нова Зеландія та Австрія підготовлені краще, ніж інші країни з розвинутою економікою, тоді як США, будучи найбільшим фінансовим центром у світі, входять до найменш підготовлених країн за цим напрямком.

Більш прогресивне оподаткування: Перехід до прогресивніших систем оподаткування стає ключовим чинником економічних перетворень. За цим показником Республіка Корея, Японія, Австралія та ПАР набрали найбільшу кількість балів завдяки відносно збалансованим та прогресивним податковим системам.

Розширення надання публічних послуг: Для підвищення рівня соціального захисту необхідно краще інтегрувати освіту, трудове законодавство та умови соціальної підтримки, а також модернізувати освіту з урахуванням вимог робочих місць майбутнього. Німеччина, Данія, Великобританія та Швейцарія відносно кращі за інші країни підготовлені до того, щоб поєднувати адекватну охорону праці з новими моделями систем соціального захисту. ПАР, Індія, Греція та Туреччина найменш підготовлені.

Стимули для ринків майбутнього: Стимулювання та розширення довгострокових інвестицій у дослідження, інновації та зростання винахідницької активності можуть створити нові "ринки завтрашнього дня" та стимулювати зростання. Фінляндія, Японія, США, Республіка Корея та Швеція виявляються краще підготовлені до створення ринків завтрашнього дня, тоді як Греція, Мексика, Туреччина та Словаччина виявляються найменш підготовленими.

За рейтингом IMD Україна після 54 позиції рейтингу конкурентоспроможності 2019 року, погіршила свій показник, і посіла 55 місце в рейтингу 2020 року, та серед країн Західної та Східної Європи залишається найменш конкурентоздатною. За рейтингом глобальної цифрової конкурентоспроможності Україна залишається по-перше регіональним аутсайдером, по-друге займає 58 позицію із 63. Якщо говорити про Індекс мережевої готовності, то навіть незважаючи на те, що Україна посідає 64 місце із 134 країн, вона є останньою із країн Європейського регіону [2]. Якщо регіон переважно складають країни з високим та вище середнього рівнем доходу, то Україна віднесена до країн з низьким рівнем доходів. При цьому, серед країн з низьким рівнем доходів Україна посіла 2 позицію після В'єтнаму. У рейтингу за Індексом електронної комерції бізнесу для споживачів (B2C) Україна посіла 51 місце у 2020 р., та це один з найгірших показників у

Європейському регіоні (гірше тільки: Македонія – 52 місце із 71,1 балом та Молдова 53 місце із 70,8 балами). Україна суттєво відстає від країн-сусідок. Так, Польща посіла у світовому рейтингу 28 місце (82,2 бали), Білорусь – 35 місце (78,8 бали), Російська Федерація – 41 місце (76,6 бали) [2].

Отже, у період глибокої невизначеності, кризи в галузі охорони здоров'я та економічного спаду, необхідно кардинально переосмислити економічне зростання та його зв'язок із наслідками для людей та глобального середовища. Це вимагає формування таких нових економічних систем, які будуть одночасно високопродуктивними, процвітаючими та екологічно стійкими.

Література:

1. The Global Competitiveness Report. Special edition 2020. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf.\]](https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf)
2. Конкурентоспроможність України 2020-2021. Електронний ресурс. Режим доступу: [\[https://2020_Конкурентоспроможність_ІКТ_України%20\(2\).pdf.\]](https://2020_Конкурентоспроможність_ІКТ_України%20(2).pdf)

УДК 339.5

Макогон Ю.В.

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

Балабанова Н.В.

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Економіка абсолютної більшості країн світу в умовах глобалізації стає надзвичайно залежною як від структурних змін світової економіки, так від змін у структурі міжнародної торгівлі. Для України, з її підвищеною відкритістю до зовнішнього світу структурні параметри міжнародного обміну мають винятково велике значення [1]. Зміни у структурі українського експорту є досить значними і відбуваються паралельно до структурних зрушень в економіці в цілому. Особливо помітними є структурні деформації після набуття чинності Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

За результатами аналізу статистичних даних можна зазначити, що вітчизняна економіка та основні експортні статті за своєю секторальною структурою все більше віддаляються від значень світового експорту. По-перше, в українському експорті слід відзначити надзвичайне зростання протягом п'ятнадцяти років частки сировинних товарів (включаючи продовольчі товари та сільськогосподарську сировину) – з 20,3% у 2006 р. до майже 58% у 2020 р., тобто майже ніж утричі. Цей показник у 4 рази перевищує середньосвітове значення, і хоча він менший, ніж мали бідні країни світу з високим рівнем боргу в період 1995–2000 рр., в останніх цей індикатор перебуває на низхідній траєкторії, тоді як в Україні зростає [2].